

College van Gedeputeerde Staten
t.a.v. Mr. S. Poepjes
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

POSTADRES

/ Westersingel 4
/ Keamer 3.01
/ 8913 CK Ljouwert

/ ynfo@dingtiid.frl
/ www.dingtiid.frl
/ @dingtiid

Leeuwarden, 1 februari 2021

Geacht college,

Per brief van 8 oktober 2020 heeft u ons gevraagd om de optimale omstandigheden voor het toezicht op het Fries in het primair en voortgezet onderwijs in kaart te brengen. U heeft daarbij in het bijzonder aandacht gevraagd voor de positionering van de toezichtsbevoegdheid. Dit naar aanleiding van het Bestuursakkoord 'Lok op 1' (2019-2023) waarin u de ambitie heeft uitgesproken om het toezicht op het Fries in het onderwijs naar de provincie over te brengen door dit van het Rijk over te nemen (resultaat 55 uit het Bestuursakkoord 'Lok op 1').

Wij zijn aan het werk gegaan. Wij hebben ons een indruk gevormd van de taak en werkwijze van de Onderwijsinspectie via hun website, we hebben het laatste inspectierapport *Sizzen is neat, mar dwaan is in ding* (2019) gelezen, zo ook de nieuwste Bestuursafpraak Friese taal en cultuur (BFTC) 2019 - 2023 en het Bestuursakkoord 'Lok op 1'. Op basis daarvan hebben wij een gespreksnotitie geschreven, als voorbereiding op de vraaggesprekken. Deze notitie eindigt met twee kernvragen, die wij in ieder vraaggesprek besproken hebben:

1. *Wanneer we het hebben over optimale omstandigheden voor het toezicht op het Fries in het primair en voortgezet onderwijs, voldoet het toezicht zoals dat nu geregeld is daar wat u betreft aan?*
 - a. *Ja? Wat vindt u er goed aan? En waarom?*
 - b. *Nee? Hoe zouden voor u de optimale omstandigheden eruit zien? En waarom?*
2. *Wanneer het om het Fries in het onderwijs gaat ligt de beleidsrol bij de provincie Fryslân en de bevoegdheid voor het toezicht bij de Onderwijsinspectie. Wat vindt u van die rolverdeling?*
 - a. *Waarom is die rolverdeling goed?*
 - b. *Waarom zou u die rolverdeling liever anders zien?*
 - c. *Wat zijn de voor- en nadelen van die rolverdeling?*

We hebben in zeven gesprekken met in totaal twaalf mensen gesproken, die vanuit hun werk en expertise betrokken zijn bij het toezicht op het Fries in het onderwijs. In de bijlage vindt u de namen. Doel van deze gesprekken was om zoveel mogelijk perspectieven te verzamelen omtrent het toezicht op het Fries in het onderwijs.

1. Over het algemeen

In zijn algemeenheid concluderen wij uit de gesprekken het volgende:

- a. het toezicht is de afgelopen jaren verbeterd;
- b. om het toezicht optimaal te krijgen zijn verdere verbeteringen nodig en ook mogelijk, zowel aan de toezichts- als aan de beleidskant;
- c. de bestaande formele rolverdeling is goed.

a. Positieve ontwikkeling in het toezicht

Om bij de eerste conclusie te beginnen: meerdere gesprekspartners geven aan dat de afgelopen vijf jaar het toezicht zich positief lijkt te ontwikkelen. In de kern is deze positieve ontwikkeling te danken aan samenwerking. Een aantal voorbeelden: inspecteurs trokken op met onderzoekers van het lectoraat (onderzoek in het kader van het Taalplan) en gingen samen in gesprek met schoolbesturen, de provincie en de inspectie traden in gesprek om van elkaar goed de zorgen en de mogelijkheden te weten te komen.

Onderzoekers van het lectoraat merken dat scholen nu, vier jaar na het eerste Taalplan onderzoek, beter meewerken. Ze weten dat Fries er bij hoort en een serieuze zaak is. Een vak waarop geïnspecteerd wordt.

Aan de zijde van de inspectie is er ook aan gewerkt. Inspecteurs weten dat het Fries de tweede rijkstaal is en wat dit betekent voor de inspectie. Er is overleg met de provincie als voorbereiding op inspectiebezoeken bij schoolbesturen.

Op alle fronten is dus door samenwerking de kennis van de positie van het Fries verbeterd, bestaat daarvoor meer aandacht en verandert zodoende de houding bij schoolbesturen en scholen.

b. Toezicht kan beter

Niettegenstaande bovenstaande positieve ontwikkeling, en vanuit welk perspectief men ook kijkt, de algemene mening is dat het toezicht beter kan. De vraag is hoe. Er zijn twee oplossingen als kapstok genoemd om het toezicht te optimaliseren.

c. Rolverdeling

Een andere rolverdeling

De provincie, in de persoon van de gedeputeerde, ziet een andere rolverdeling in de bevoegdheid als de oplossing voor verbetering van het toezicht. De bevoegdheid op het toezicht zou hiervoor bij de provincie moeten liggen. Argumenten waarom dit wenselijk is, zijn:

- de provincie kan veel dichterbij de scholen zitten: in gesprek gaan met scholen en optreden als dat nodig is;
- een goed toezicht op het Fries is in de bestaande situatie te veel afhankelijk van de personele invulling vanuit Den Haag;
- in de bestaande situatie staat de inspectie te veel op afstand;
- de provincie laat op deze manier zien dat zij het Fries op waarde schatten. De waarde en de status van het Fries worden zo bevestigd;
- de provincie kan op deze manier nog beter sturen op stimulering van het Fries.

Er is één voorwaarde: binnen de organisatie moet goed geregeld zijn dat vergunningverlening en toezicht gescheiden ingericht zijn.

De overige gesprekspartners denken niet dat een andere formele rolverdeling nodig is. Hun argumenten zijn:

- het is goed dat er een splitsing is tussen beleid en toezicht en dat hier afstand tussen zit. Anders bestaat de kans dat het toezicht onderdeel wordt van het politiek debat;
- met de bestaande formele rolverdeling is het Fries onderdeel van de landelijke inspectie, wat betekent dat het Fries net zo belangrijk is als andere vakken;
- als je als provincie de bevoegdheid op je neemt, breng je jezelf in een uitzonderingspositie. Dit zal het Fries waarschijnlijk meer schade berokkenen dan goed doen;
- de inspectie is een stabiele factor die als taak heeft om de onderwijspraktijk te toetsen aan de wet. Scholen nemen de inspectie serieus, de inspectie heeft een neutrale rol, is autonoom en is een autoriteit;
- het aantrekkelijke aan de verschillende rollen is dat iedereen zijn/haar rol goed kan en moet spelen. Als je dat goed voor elkaar hebt, bereik je meer;
- een andere rolverdeling zou een unieke situatie in het onderwijsbestel opleveren. Dit zou veel vragen oproepen en ten koste gaan van de slagkracht van de inspectie.

Laat iedereen zijn rol steviger pakken en meer samenwerken

De andere ideeën (kapstok) om het toezicht optimaal te krijgen, richten zich op het versterken van de verschillende rollen. De provincie kan inhoudelijk een veel steviger rol spelen en laten zien dat ze de regie stevig in handen heeft. Belangrijke adviezen voor de provincie zijn:

- heb een duidelijke boodschap voor de scholen;
- praat regelmatig met de schoolbesturen en niet alleen met de schoolkoepels;
- overleg regelmatig met de inspectie.

Op haar beurt kan de inspectie haar rol dan ook steviger pakken en:

- vaker advies op schoolniveau uitbrengen;
- de intensiteit van het toezicht vergroten, bijvoorbeeld door de frequentie van de inspecties te verhogen en nog meer Friestalige inspecteurs in te zetten;
- beter sturen op een hoger niveau (uiteindelijk doel profiel A).

2. Conclusie

De trend met betrekking tot het toezicht op het Fries in het onderwijs is positief. Het is van belang om deze trend vast te houden. Dat moet mogelijk zijn. Wij zien dat bij alle perspectieven op het toezicht op het Fries in het onderwijs, het belang van het Fries voorop staat en dat iedereen het Fries, en in het bijzonder het Fries in het onderwijs, naar een hoger plan wil tillen.

Wij zien daarbij twee tegengestelde motivaties: één politiek-sociaal en de ander inhoudelijk georiënteerd. Bij de politiek-sociale motivatie om het toezicht naar de provincie te halen is het doel om de waarde en de status van het Fries te bevestigen. Bij de inhoudelijke motivatie gaat het om het controleren en verhogen van de kwaliteit van het Fries in het onderwijs. Uiteindelijk wil iedereen beide.

Feitelijk kunnen wij de gedachtegang van uw bestuur volgen. Wij denken desalniettemin dat het voor het Fries wel eens minder goed kan uitpakken. Het argument van ‘onafhankelijkheid van personen’ geldt evengoed ook voor de provincie. Bovendien denken wij dat u als provinciaal bestuur het Fries in het

onderwijs nog veel verder kan brengen indien u de inhoudelijke rol van beleidsmaker en regisseur nog steviger oppakt. Wij denken dat dát juist de rol is waar u de meeste invloed kan uitoefenen en het meeste mee kan bereiken. In die rol kunt u dicht op de scholen zitten en hen stimuleren om zelf actiever te worden. Deze rol wordt in het onderwijsveld ook van u verwacht. Verder bent u in deze rol een stevige gesprekspartner voor de inspectie en kunnen jullie gemeenschappelijk optrekken. Hoe duidelijker uw boodschap naar de scholen toe is, hoe beter de inspectie haar werk kan doen.

Wij zien hier trouwens een duidelijke link met ons laatste advies over de Friese kennisinfrastructuur, *Op zoek naar nieuwe dynamiek* (2020). Als provincie kunt u het netwerk versterken en daar dynamiek in brengen, in dit geval bijvoorbeeld door de kennisinstituten te verbinden met de scholen. Denk hierbij aan de leerstoel Friese taal en cultuur en de lerarenopleiding.

Wat ons sterkt in onze conclusie is dat de ontwikkelingen van de afgelopen jaren binnen het traject Taalplan Frysk 2030 aantonen dat de bestaande rolverdeling lijkt te werken.

Een sterke regisseur met een duidelijke en stimulerende boodschap, scholen die hierdoor hun rol actief oppakken en een adequate betrokken inspectie: zo zien wij de meest optimale situatie als het om het toezicht op het Fries in het onderwijs gaat. Een situatie die, daarvan zijn wij overtuigd, een positieve uitstraling op het Fries én op alle betrokken partners zal hebben.

3. Aanbevelingen

Wij sluiten dit advies af met een aantal aanbevelingen waarvan wij denken dat ze redelijk eenvoudig uit te voeren zijn en op korte termijn een verschil kunnen maken. De rode draad in de aanbevelingen is dat u als provincie in de rol van Taalskipper aansluit bij de inhoud, op de plek waar de inhoud bepaald en uitgevoerd wordt. De Taalskipper mag zichtbaar en proactief zijn en laten zien dat ze het belangrijk vindt om op dit terrein verantwoording te nemen.

- ga regelmatig in gesprek als provincie en inspectie;
- sluit als provincie daar aan waar in het onderwijs de eindverantwoordelijkheid zit: de schoolbesturen.
 - organiseer een jaarlijks overleg met alle schoolbesturen van Fryslân, met daarbij aandacht voor het Fries;
 - ga individueel met de schoolbesturen in overleg over de ambitie voor hun scholen en ondersteun die ambitie;
 - gebruik voor zowel het gemeenschappelijke als het individuele overleg de informatie van de inspectie als basis;
 - laat de inspectie ook deelnemer zijn aan in ieder geval het jaarlijkse overleg;
- laat elk jaar een 'onderwijsverslag voor het Fries' maken met de inspectieresultaten van het afgelopen jaar, met andere woorden: maak de resultaten zichtbaar;
- organiseer het brede onderwijsnetwerk door elk jaar een dag van het Fries in het onderwijs te faciliteren. Met als doel om elkaar beter te leren kennen, van elkaar te leren en samenwerking te stimuleren.

- onderzoek of FROSK (Fryske Opliedings Skoalle, platform samen opleiden), een initiatief waarin scholen voor voortgezet onderwijs in samenwerken bij het opleiden van docenten, een voorbeeld kan zijn voor het verder ontwikkelen van het Fries in het onderwijs.

Slotsom

Wij vonden het toezicht op het Fries in het onderwijs een interessant onderwerp om nader te onderzoeken. De gesprekken hebben ons veel informatie gegeven en ons geïnspireerd. Wij danken onze gesprekspartners voor het delen van hun kennis en de openheid waarin ze dat deden. Wij hopen dat u als bestuur uw voordeel doet met dit advies. Uiteraard gaan wij hierover graag in gesprek met de gedeputeerde.

Met vriendelijke groet,

Freddy Weima
Bestuurslid DINGtiid

Bijlagen:

Lijst met personen die wij gesproken hebben
Gespreksnotitie

Kopie van deze brief aan:

De gesprekspartners (staan in bijlage 1 "Lijst met personen die wij gesproken hebben)

Bijlage 1

Lijst van personen die wij gesproken hebben (in volgorde van gesprek)

Provincie Fryslân

mevrouw S. Poepjes – gedeputeerde
de heer H. Akerboom – ambtenaar

Onderwijsinspectie

de heer R. Meijer – directeur Toezicht Primair onderwijs en kinderopvang
de heer W.A.J. van Uden – afdelingshoofd primair onderwijs
mevrouw H. Deelstra – inspecteur

Cedin

mevrouw B. de Jager – projectleider

CSG Liudger

de heer J. Vogel – bestuurder
mevrouw A. Visser – beleidsadviseur onderwijs en kwaliteit

Lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid NHL Stenden Hogeschool

de heer A. Walsweer – associate lector en projectleider Taalplan Frysk

ROOBOL

de heer W. Wouda – bestuurder

Ministerie van OCW

mevrouw W.T.H. Timmerman – beleidsmedewerker directie VO
mevrouw M.C. Kracht-Minnecré - senior beleidsmedewerker toezicht VO

Bijlage 2 Gespreksnotitie

Beste mensen,

Namens DINGtiid heb ik u uitgenodigd voor een online gesprek over het toezicht op het Fries in het primair en voortgezet onderwijs. Die gesprekken vinden plaats op 2 en 4 december. U heeft daarvoor een uitnodiging via Teams ontvangen van Annewiep Bloem.

De reden voor de uitnodiging is dat de provincie Fryslân DINGtiid heeft gevraagd om een advies uit te brengen over het toezicht op het Fries in het onderwijs. De provincie wil de optimale omstandigheden voor het toezicht op het Fries in het primair en voortgezet onderwijs in kaart brengen. Verder moet er in het advies aandacht zijn voor de positionering van de bevoegdheid voor het toezicht op het Fries.

Ikzelf zal voor DINGtiid het gesprek voeren. Verder zal Annewiep Bloem bij het gesprek aanwezig zijn. Zij zal op basis van de resultaten van de gesprekken het advies opstellen.

Ter voorbereiding op het gesprek met u hebben we deze korte notitie gemaakt. We schetsen kort de achtergrond van de vraag van de provincie en ronden af met twee vragen die we in het gesprek graag aan de orde willen stellen.

KORTE SCHETS

De Onderwijsinspectie

Het toezicht op het onderwijs (en ook op het Fries in het onderwijs) wordt uitgevoerd door de Onderwijsinspectie. De Onderwijsinspectie zegt hierover op zijn website:

Iedere leerling heeft recht op goed onderwijs. Daarom staat in de wet waar het onderwijs ten minste aan moet voldoen. Als Inspectie van het Onderwijs waarborgen wij deze basiskwaliteit. Daarnaast stimuleren we besturen en scholen om hun ambities waar te maken en mogelijke verdere verbeteringen te realiseren, boven de basiskwaliteit.

De Onderwijsinspectie doet dat op verschillende manieren. Van de website www.onderwijsinspectie.nl:

- eens in de vier jaar een uitgebreid onderzoek bij een bestuur en zijn scholen
- jaarlijkse analyse van alle scholen (op basis van bestaande gegevens), evt. gevolgd door een expertanalyse wanneer de inspectie risico's ziet
- stelseltoezicht (onderzoek naar onderwijsstelsel als geheel)

Naast het toezicht op individuele scholen en instellingen, onderzoekt de Onderwijsinspectie onderwerpen die school- en sectoroverstijgend zijn.

Een voorbeeld hiervan is Fries in het primair en voortgezet onderwijs. In 2019 publiceerde de Onderwijsinspectie het rapport 'Sizzen is neat, mar dwaan is in ding', de resultaten van een onderzoek naar het Fries in het primair en voortgezet onderwijs.

Specifiek voor Fryslân vult de Onderwijsinspectie nog aan (uit 'Sizzen is neat, mar dwaan is in ding')

- *Wij zullen vanuit onze toezichtrol de besturen tijdens de vierjaarlijkse bestuursonderzoeken aanspreken op wat zij doen om de ambitie rond het Fries te realiseren. Zo nodig geven we hierbij ook herstelopdrachten.*
- *In 2025 en in 2031 zullen we opnieuw onderzoek doen naar Fries in het basis- en voortgezet onderwijs.*

Rapport 'Sizzen is neat, mar dwaan is in ding'

In 2018/2019 heeft de Onderwijsinspectie een themaonderzoek uitgevoerd naar het vak Fries in het primair en voortgezet onderwijs. De resultaten staan beschreven in het rapport 'Sizzen is neat, dwaan is in ding'.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/themaonderzoeken/documenten/the-marapporten/2019/12/05/fries-in-het-primair-en-voortgezet-onderwijs>

De samenvatting is te lezen op pagina 8 en 9. De conclusies en aanbevelingen zijn te vinden op pagina 48, 49 en 50.

'Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2019 – 2023' (21 december 2018 verstuurd aan Tweede Kamer)

De Bestuursafpraak Friese taal en cultuur is een overeenkomst waarin het Rijk en de provincie Fryslân afspraken maken over het bevorderen van de Friese taal en cultuur. De afspraken worden iedere vijf jaar vernieuwd.

In de nieuwste Bestuursafpraak is het volgende opgenomen over de onderwijsinspectie:

De aanbevelingen van de onderwijsinspectie uit hun rapport van 2010 "Tussen wens en werkelijkheid" zijn ten uitvoer gebracht door de provincie, voor zover dit binnen de provinciale mogelijkheden lag. Voorbeelden van uitvoering van de aanbevelingen zijn het ontwikkelen van het methodeonafhankelijk toetsings- en evaluatiesysteem GRIP, de nieuwe digitale methoden Spoar 8 (primair onderwijs) en Searje 36 (voortgezet onderwijs) en het uitgekristalliseerde vaststellingsbeleid waar met het project Taalplan Frysk uitvoering aan gegeven wordt. De onderwijsinspectie zal de komende jaren vanuit zijn eigen rol en op stimulerende wijze aandacht besteden aan de kwaliteit van het Fries in het onderwijs. In het kader van de reguliere vierjaarlijkse onderzoeken naar bestuur en scholen besteedt de inspectie als daar aanleiding toe bestaat aandacht aan de wijze waarop het bestuur de kwaliteit van het leerstofaanbod en daarbinnen het aanbod in de Friese taal op de scholen monitort en bevordert. Als er aanwijzingen of signalen zijn dat het aanbod ernstig tekortschiet, kan de inspectie besluiten in de verificatie- of risico-onderzoeken op scholen de kwaliteit van het Fries te onderzoeken. Bij gebleken wettelijke tekortkomingen geeft de inspectie een herstelopdracht. Daarnaast zal de inspectie in de komende drie taalplancycli tot 2030 tweemaal een thematisch onderzoek doen waarmee de

ontwikkeling van het aanbod in de Friese taal kan worden gevolgd. Op die wijze wordt de kwaliteit van Fries in het onderwijs geborgd en vergroot. Inspanning: Rijk/provincie

<https://www.fryslan.fr/document.php?m=7&fileid=70283&f=47a89b3e076bb44ca72868610211be04&attachment=0>

Bestuursakkoord 2019-2023

Na de provinciale verkiezingen in 2019 hebben de coalitiepartijen in Fryslân een bestuursakkoord gesloten. In dat akkoord staat het volgende over Fries in het onderwijs:

Onder meer om te voldoen aan de afspraken in de BFTK geven we komende periode een stevige impuls aan onze inspanningen voor het Fries. We lobbyen om de inspectie voor het Fries naar de provincie toe te halen. We willen in ieder geval dat die inspectie meer meekijkt en meedenkt om het Fries te verbeteren. We werken toe naar een kernteam van energieke Friese taaltrainers en aansprekende ambassadeurs/rolmodellen, die voorlopers zijn in het gebruik van moderne en interactieve lesmethoden. We streven ernaar dat alle scholen in 2030 in het Friese taalgebied ook Fries geven en werken met vernieuwde kerndoelen aan een doorgaande meertalige leerlijn.

Resultaat 55: we streven ernaar om de inspectie voor het Fries van het Rijk over te nemen

<https://www.fryslan.fr/document.php?m=16&fileid=61958&f=e15a34c81c78a60d98644008eca947ae&attachment=0>

Vraag van de provincie Fryslân aan DINGtiid

De provincie Fryslân heeft DINGtiid de volgende vraag gesteld over het toezicht op het Fries in het primair en voortgezet onderwijs:

Wij vragen DINGtiid om de optimale omstandigheden voor het toezicht op het Fries in het primair en voortgezet onderwijs in kaart te brengen. Daarbij vragen wij u ook aandacht te besteden aan het positioneren van de toezichtsbevoegdheid.

De complete brief vindt u bijgevoegd bij de mail.

De vragen die ik u graag wil voorleggen

- a. Wanneer we het hebben over optimale omstandigheden voor het toezicht op het Fries in het primair en voortgezet onderwijs, voldoet het toezicht zoals dat nu geregeld is daar wat u betreft aan?
 - c. Ja? Wat vindt u er goed aan? En waarom?
 - d. Nee? Hoe zouden voor u de optimale omstandigheden eruit zien? En waarom?

- b. Wanneer het om het Fries in het onderwijs gaat ligt de beleidsrol bij de provincie Fryslân en de bevoegdheid voor het toezicht bij de Onderwijsinspectie. Wat vindt u van die rolverdeling?

- a. Warum is die rolverdeling goed?
- b. Warum zou u die rolverdeling liever anders zien?
- c. Wat zijn de voor- en nadelen van die rolverdeling?

Voor vragen of andere zaken die het gesprek betreffen kunt u contact opnemen met Annewiep Bloem: info@annewiep.fr of 06 11 641 742.

Wij kijken uit naar de gesprekken!

Met vriendelijke groet / mei freonlike groetnis,
namens DINGtiid,

Freddy Weima